

Jiří Kovařík uvádí

Jonathan Leach

Z PYRENEJÍ AŽ K WATERLOO

Vzpomínky kapitána Wellingtonových ostrostřelců
na účast v napoleonských válkách

Militera

Důstojník 95. pluku ostrostřelců v tradiční uniformě.

Jonathan Leach

**Z PYRENEJÍ
AŽ
K WATERLOO**

*Vzpomínky kapitána
Wellingtonových ostrostřelců
na účast v napoleonských válkách*

Elka Press
Praha 2020

Czech Translation © Leonid Křížek 2020
Czech Edition © Leonid Křížek, Elka Press 2020

ISBN 978-80-87057-4 1

<http://www.militaria.cz/cz/link-elkapress>

Obsah

Poloostrovní válka, aneb Napoleonova druhá fronta (<i>Jiří Kovařík</i>)	7
Ostrostřelecký regiment 95th Rifles (<i>Leonid Křížek</i>)	11
Předmluva kapitána Leache	19
I.	23
II.	36
III. Bitvy u Roliçy a Vimeira	45
IV.	60
V.	69
VI.	81
VII.	90
VIII. Noční útok na naše postavení u Barba Del Puerco	103
IX. Boj u Côa	118
X. Bitva u Buassaca	130
XI. 1811: Massénův ústup z Portugalska – boj nedaleko Sabugalu	143
XII. Bitva u Fuentes de Oñoro	159
XIII. Dobytí Ciudad Rodriga – dobytí Badajozu	171
XIV. Bitva u Salamanky	191
XV. Rozdělení pěchoty v tažení roku 1813	212
XVI. Událost nedaleko St. Millana	220
XVII. Bitva u Vitorie	229
XVIII. Přejítí řeky Bidassoa a dobytí francouzských zákopů u Vera – bitva u Nivelle	241
XIX. Bitvy u Nive – boj nedaleko Tarbes	250
XX. Bitva u Toulouse	257
XXI. Tažení roku 1815 ve Flandrech – bitva u Quatre Bras	265
XXII. Bitva u Waterloo	273
XXIII.	282

Poloostrovní válka, aneb Napoleonova druhá fronta

Kdyby císař Napoleon I. nezatoužil po španělské koruně, kdyby nechtěl Španělsko a Portugalsko připoutat k systému kontinentální blokády, kterou vyhlásil roku 1806 v Berlíně a s jejíž pomocí chtěl ekonomicky Velkou Británii zničit, mohlo být leccos jinak. Měl by mnohem více sil a možná by si udržel trůn i po katastrofálním ústupu z Ruska roku 1812.

Kdyby...

Jenže vytvořil druhou frontu, která pohlcovala stále víc vojáků...

Musel si Španělsko podmanit? Vždyť bylo jeho spojencem a roku 1807 vpadlo spolu s Francouzi do Portugalska. Generál Andoche Junot, Napoleonův oblíbenec a pozdější vévoda d'Arbrantès, došel až do Lisabonu a od té chvíle se celý Pyrenejský poloostrov ocitl pod francouzskou kontrolou.

Jenže na jaře 1808 začal Španělskem zmítat dynastický zápas mezi otcem a synem, tedy králem Karem IV. a princem Ferdinandem Asturským. Napoleon měl rozhodnout, kdo má na korunu větší právo, a vyřešil spor tím, že je zbavil trůnu oba. Španělsko pak dal svému bratru Josefovi.

Vše vypadalo zpočátku skvěle, jenže vzápětí vybuchlo v Madridu protifrancouzské povstání *Dos de Mayo* a plamen odporu zachvátil po onom 2. květnu celou zem. Co na tom, že pravidelné španělské armády s Francouzi prohrávaly? Pyrenejemi začala zuřit *guerilla*, nesmiřitelná partyzánská válka, a před ní si nebyl žádný Francouz nikde jistý.

Pak se do války na poloostrově vložili Britové.

Zprvu v Portugalsku, kde přistál britský kontingent, jehož velení se ujal sir Arthur Wellesley. Nejprve u Roliçy a krátce poté u Vimeira porazil v srpnu 1808 Junota takovým způsobem, že musel v Sintře kapitulovat.

Od té chvíle proměnili Britové Portugalsko ve svou základnu.

Od toho okamžiku propukla *Pennisular War*, Poloostrovní válka.

Pak ale Britové Wellesleye odvolali a možná ho tím uchránili od porážky, kterou by mu Napoleon uštědřil. Císař Francouzů se totiž koncem roku 1808 rozhodl, že ve Španělsku zasáhne osobně. Dobil ztracený Madrid a vyrazil za Brity sira Johna Moora, kteří šli Španělům z Portugalska na pomoc. Johnu Moorovi, který odvolaného Wellesleye vystřídal, nezbylo než ustupovat ke galicijské Coruni, a měl štěstí, že se Napoleon musel z obav před válkou s Rakouskem vrátit do Paříže. Pronásledování ustupujících Britů převzal maršál Soult a proměnil je v britskou katastrofu, sice slavnou a hrdinnou, ale zoufalou a zakončenou bitvou u přístavní Coruni. Sir John Moore v ní padl a britský sbor vděčil za záchranu jen *Royal Navy*, která trosky nalodila a před nose Francouzů s nimi odplula do Anglie.

Britskou nadvládou v Portugalsku to ovšem neotřásl a Wellesley se sem zanedlouho vrátil jako vrchní velitel. Pravda, maršál Soult dobyl portugalské Porto (dobově Oporto), sir Arthur jej ale porazil a město i ten kousek francouzského Portugalska mu zase v květnu 1809 vzal.

Pak zkusil Wellesley něco víc a z Portugalska vtáhl Španělska. Vypadalo to na koordinovaný španělsko-britský postup k Madridu, jenže se španělským generálem Cuestou byla těžká domluva a maršál Jourdan s králem Josefem Brity u Talavery de la Reina zastavil. Byla z toho těžká bitva, strategicky vítězná pro Francouze a takticky pro Brity, ti se nicméně dali na ústup zpět do Portugalska.

Zajímavé přitom je, že Wellesley, nyní už *viscount* Wellington of Talavera, se držel čistě obranné taktiky v předem zaujatém postavení, kterou uplatnil už u Vimeira a již zůstane až na pár výjimek věrný až k Waterloo.

Roku 1810 se pokusil maršál Masséna s *Armée de Portugal* dobýt Portugalsko zpět. Dobil hraniční Ciudad Rodrigo, s námahou a nesmírnými ztrátami vybojoval bitvu u Bussaca, před Lisabonem ale narazil na opevněnou linii Torres Vedras a dál se nedostal. Zima a hlad jej donutily k ústupu a v prvních květnových dnech roku 1811 pak prohrál s Wellingtonem, který táhl za ním, bitvu u Fuentes de Oñoro. To místo leží na španělské straně portugalské hranice a brána do Španěl se Britům pootevřela. Ve stejných dnech jako Masséna prohrál i maršál Victor, který se marně snažil

dobýt Cádiz. Porážku mu zasadil sir Thomas Graham u Barrosoy (či Chiclany, obě jména se používají) v předpolí Cádizu.

Kdyby se v roce 1811 vložil do války osobně Napoleon, snad by Grahama, nebo Wellingtona porazil, císař Francouzů ale od války s Rakousky roku 1809 odpočíval a radoval se z dědice, kterého mu dala Marie-Louisa Rakouská, jeho nová choť. Mohl vyrazit za Pyreneje i později, to už se ale chystal na válku s Ruskem a poloostrovní záležitosti přenechal svým maršálům, kteří ovšem nenašli společnou řeč a často jednali izolovaně, na vlastní pěst...

Bránu do Španělska otevřelo Wellingtonovi krvavé dobytí pevnosti Badajoz roku 1812 a Britové vzápětí ukázali, co umí. Neúspěšného Massénu sice vystřídal maršál Marmont, schopný taktik, Wellington jej ale porazil v létě 1812 u Salamanky v bitvě, které Francouzi říkají podle dvou skalních útvaru Arapiles.

Napoleon dostal zprávu o prohře u Salamanky/Arapiles těsně před bitvu u Borodina (Francouzi říkají bitva u řeky Moskvy) a v dané chvíli nemohl nic dělat.

Po Salamance se začala francouzská nadvláda nad Španělskem hroutit a oni ztráceli jednu provincii za druhou, jen v Katalánsku se pevně držel maršál Suchet.

Napoleon přišel v Rusku téměř o celou Velkou armádu a musel vybudovat novou. Ze Španělska začal na válčiště v Sasku přesunovat jednotky a i tento úbytek sil se projevil v červnu 1813 v bitvě u Vitorie, v níž Wellington (nyní už markýz) zasadil králi Josefovi i maršálu Jourdanovi naprosto zdrcující porážku.

Krátce nato už se Britové s Portugalci prodírali Pyrenejemi na francouzskou stranu. Prošli bitvami u Nive i Nivelles a maršál Soult neměl dost sil, aby je zastavil. Prohrál u Orthez a poslední bitvu svedl o Toulouse. Skončila nerozhodně 10. dubna 1814 a byla už zbytečná, neboť Napoleon I. podepsal čtyři dny předtím na zámku Fontainebleau bezpodmínečnou abdikaci...

Poloostrovní válka, v mnohasvazkových dílech popsána dopodrobna sirem Charlesem Omanem a Williamem Francisem Napierem, skončila, zbýval ale epilog.

Z vítězného Wellingtona se stal vévoda a na jaře 1815 velitel tzv. Anglo-batavské armády v Belgii. A Napoleon se na sto dní vrátil na trůn.

Dne 18. června oba muži poprvé navzájem změřili síly v bitvě před vesnicí Mont-Saint-Jean, které se však začalo říkat podle městečka na silnici k Bruselu Waterloo.

Napoleon, jak známo, prohrál. Bitvu, trůn a posléze i svobodu.

Téměř ve všech bitvách *Penninsular War* i u Waterloo bojovaly také bataliony elitního ostrostřeleckého regimentu *95th Rifles* a kapitán Jonathan Leach, pamětník, Napierův současník i předobraz Richarda Sharpa, hrdiny románového cyklu Bernarda Cornwella, o tom vydal barvitě svědectví...

Jiří Kovařík, F.I.N.S.

čestný člen The international Napoleonic Society
a Central European Napoleonic Society

Ostrostřelecký regiment

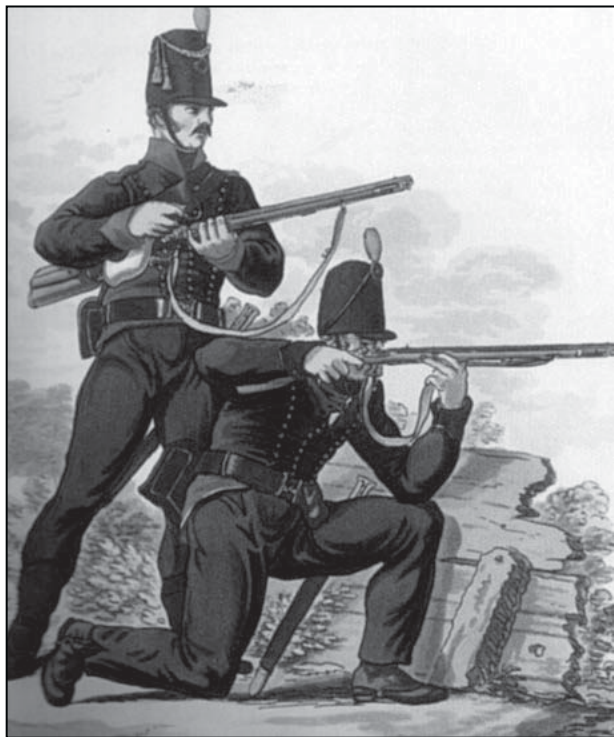
95th Rifles

Jednotka vznikla na základě potřeby změnit taktickou doktrínu uplatňovanou Brity během americké války za nezávislost. V průběhu těchto bojů dostávala britská řadová pěchota od jednotek amerických harcovníků na frak. Příčinou byla skutečnost, že řadová pěchota nedokázala na jejich útoky včas reagovat. Další problém představovala výzbroj; britská pěchota byla vyzbrojena mušketami s hladkým vývrtem.* Ty sice měly na svou dobu slušnou kadenci (až čtyři výstřely za minutu), ale nebyly zrovna přesné.

Na konci roku 1799 byl britskému ministrovi války předložen návrh podplukovníka Williama Stewarta vytvořit sbor ostrostřelců vyzbrojených puškami s vrtanou hlavní, snad ovlivněný také jeho nedávným pozorováním kampaně rakouských myslivců v Itálii.

V lednu 1800 zformovali plukovník Coote Manningham a podplukovník William Stewart střeleckou brigádu (*The Prince Consort's Own*); byl to pěší střelecký pluk britské armády vytvořený jako „experimentální sbor střelců“, který tvořili odstřelovači, průzkumníci a harcovníci. Za den vzniku 95. pluku je potom považován 25. srpen 1800. Původně nesl označení *Rifle Corps* (střelecký sbor) a až 25. prosince 1802 obdržel číslo 95. v pořadí řadových pluků, pod kterým se proslavil. Oficiálně se název pluku objevuje buď jako 95. (*Rifle Corps*) nebo 95th *Regiment of Foot (Rifles)*.

* Na kontinentě je pojmenování mušketa používáno od 16. století pro těžké pušky s doutnákovým zámkem. V angličtině znamená slovo *musket* kromě toho také předovku s křesadlovým zámkem a hladkou hlavní, používanou ještě v 19. století. Abychom nemuseli anglické *musket* opisovat dlouhým souslovím, zůstáváme u překladu „mušketa“. Pod pojmem puška (*rifle*) se potom v této konotaci rozumí palná zbraň s vrtanou hlavní. (Pozn. překl.)

*Ostrostřelci 60. a 95. pluku Rifles během poloostrovní války,
C. Hamilton Smith, (1776–1859).*

V roce 1816, na konci napoleonských válek, byla jednotka rozšířena a znovu přejmenována, tentokrát na „střeleckou brigádu“ (*The Rifle Brigade*).

95. pluk (*Rifles*) byl vyzbrojený „zelenými kazajkami a černým řemením“ (*Green Jackets, Black Belts*), na rozdíl od červených uniforem a bílého řemení řadové pěchoty (*Red Jackets and White Belts*). Vojáci ostatních jednotek na něj pohlíželi jako na jakousi zvláštnost.

Příslušníci tohoto ostrostřeleckého pluku nebyli nazýváni vojíny, každý muž – od velícího plukovníka celé jednotky až po nejposlednějšího rekruta – byl nazýván „střelec“ (*Rifleman*). Úkolem *riflemana* bylo především likvidovat nepřátelské důstoj-

níky, poddůstojníky a působit ztráty mimo dosah nepřítelových zbraní. V jednotce neexistovaly tělesné tresty a bičování, v britské armádě jinak obvyklé, utužoval se *esprit de corps*, podporovala iniciativa a vychovávalo se k samostatnosti.

Střelecký výcvik probíhal na terč velikosti muže na 50 yardů, pak vzdálenost rostla, střílelo se ve stoje, v kleče i vleže na pohyblivé cíle, nacvičoval se přesun během i přískoky a postup i palba ve třech druzích různě rozevřených rojnic v základní jednotce, již byl *half-platoon*, půl čety (či česky družstvo). Základ pro ofenzivní i defenzivní boj tvořily dvojice, které se kryly navzájem; jeden muž vzadu nabíjel, pak křikl *ready*, připraven, a teprve tehdy mohl ten vpředu pálit. Obyčejný voják tu měl naději na postup a z těch nejlepších se stávali *Chosen Men*, vyvolení muži, kteří byli schopni zastoupit i vyřazené poddůstojníky.

Ostrostřelci byli vyzbrojeni křesadlovou puškou *Baker Rifle* a prodělávali speciální výcvik. Jednotky těchto zárodečných „*Green Jackets*“ se staly v následujících letech během tažení na Pyrenejském poloostrově a v dalších taženích proti Napoleonovi důležitou částí Wellingtonovy taktiky.

Za „otce zakladatele“ všech ostrostřeleckých pluků bývá také považován sir John Moore. Ten přišel s myšlenkou použít vojáky vybrané z různých pluků (a dobrovolníky), kteří projeví na bojišti a v tábořištích iniciativu. Měli být schopni uvažovat nezávisle (na rozdíl od svých protějšků, červenokabátníků) a kritériem výběru bylo také to, že byli vynikající střelci. Sir Moore byl zařazen do služby již v březnu 1776, tedy v pouhých čtrnácti letech (nastoupil k 51. pěšímu pluku, pozdějšímu *Kings Own Yorkshire Light Infantry*). V roce 1790 už velel vlastnímu pluku. V roce 1803 byl postaven do čela Lehké brigády v táboře v Shorncliffu v jihoanglickém hrabství Kent. V té době se pluky *42nd/53rd Oxfordshire* a *Buckinghamshire Light Infantry* staly částí prvního sboru lehké pěchoty (*Corps of Light Infantry*) a připojily se k *95th Rifles*, aby se staly ve Shorncliffu součástí Lehké brigády.

Jakmile se sir John Moore zabydlel ve Shorncliffu, začal uvádět do praxe svoje představy o výcviku 95. pluku v nové taktice. Nepružný dril a taktiku řadových červenokabátnických pluků vystřídal manévrování v otevřené sestavě s využitím terénu; později bylo přejímáno celou armádou. Mooreovy nové myšlenky zahrnovaly i využití kamufláže (zelené kazajky a černé řemení) a krytí v terénu. Důstojníci nosili kolem pasu rudou šerpu a jejich

výzbroj doplňovala šavle (většinou předpisový vzor 1803) a občas jedna či dvě pistole, na základě osobních preferencí. Většina důstojníků 95. pluku byla na svá místa u pluku zařazena anebo povýšena na základě zásluh nebo služebního stáří. Ostrostřelci byli tudíž považováni za elitnější vojáky, než byli červenokabátníci. Zelená uniforma mohla někdy představovat nevýhodu, britští vojáci byli zvyklí na červené kabátce a tak se občas stávalo, že své spolubojovníky v zeleném omylem považovali za Francouze a stříleli na ně.

Vyvolení muži 95th Rifles byli vyzbrojeni puškou *Baker Rifle* – na kterou nešlo připevnit standardní bodák britské armády, neboť hlaveň měla odlišný rozměr. Proto dostal každý muž od střelce až po důstojníka poboční zbraň s šavlovým jílcem a krátkou rovnou čepelí (*sword*), která se dala na pušku připevnit jako nožový bodák. Sir John Moore rovněž chtěl, aby každý příslušník sboru cítil sounáležitost se svými nadřízenými a byl hrdý na příslušnost ke sboru, takže každý muž od nejvyššího velitele až po posledního rekruta, pokud byl tázán co je zač, hrdě odpovídal „*Rifleman*“.

Ostrostřelci, kterým Francouzi přezdívali kvůli uniformám „kobyly luční“, sloužili během napoleonských válek, v letech 1799–1815. Byli cvičeni pro boj v uvolněné formaci, a byli vedeni k tomu, aby jednali samostatně. Měli operovat ve dvojicích před hlavním tělesem pěchoty jako harcovníci. Učili se využívat co nejlépe přírodních úkrytů a znepokojovat nepřítele mířenou palbou. Tato taktika platila ve své době v Evropě za neortodoxní. Aby ostrostřelci zlepšili rychlost a pohyblivost, používali k předávání signálů polnice (na rozdíl od bubnů lehké pěchoty) a ze stejného důvodu nenosili zástavy. Všichni příslušníci *Rifles* byli vynikající střelci, takže ačkoliv vypálili jenom dvě rány za minutu, každá jejich střela zabila buď nepřátelského poddůstojníka, nebo důstojníka.

Light Brigade místo aby pochodovala tempem 120 kroků za minutu, pochodovala tempem 140 kroků, nepraktikovala pomalý pochod a většina přesunů se prováděla poklusem. Jejich výcvik vždy začínal a končil na povel „pohov“.

Velitelé ostrostřeleckých jednotek nikdy nepoužívali povel „pozor!“. Pověly byly následující: pokud jednotka měla pochodovat z jednoho místa na druhé, vytvořila tvar trojstupu a to na povel „roto, připravit se!“ (*stand ready*), anebo „četo“, „prapore“ – podle toho, která jednotka se měla dát na pochod. Potom násled-

doval povel „vlevo/vpravo točivě pochodem vchod“ a když se měl útvar zastavit, následoval povel „vlevo/vpravo točivě zastavit stát!“ Nato jednotka zatočila udaným směrem, zastavila se a stála v pohovu. Pušky se nosily buď na rameni, anebo nejčastěji v ponosu. Tímto způsobem byli ostrostřelci vždy okamžitě připraveni k boji. Pokud pochodovali v rámci bojových operací, střídali 6 kroků chůze s 6 kroky poklusu, 6 kroků chůze, 6 kroků poklusem a tak dále. 95th Rifles také neměl žádnou zástavu, což je příznačné pro ostrostřelecké pluky britské armády dodnes.

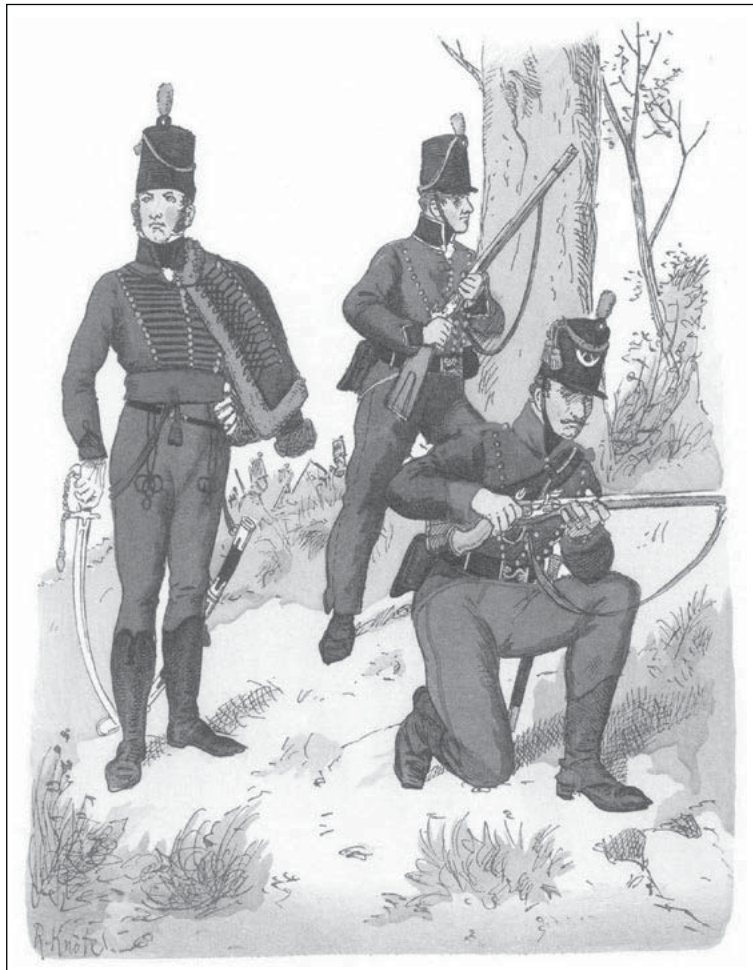
Britský 95. ostrostřelecký pluk byl jedním ze dvou ostrostřeleckých pluků, které bojovaly v napoleonských válkách; druhým byl starší 60. (*Royal American*) *Regiment of Foot*. Připomeňme, že v populárních Cornwellových románech o poručíkovi (později majorovi) Sharpeovi slouží Richard Sharpe v 95. pluku a jeho kolega William Frederickson v 60. pluku.

95. ostrostřelecký pluk se během války na Pyrenejském poloostrově proslavil v mnoha bojích a obdržel čestné insignie (*battle honors*) za své výkony v bitvách u Ciudad Rodriga, Salamanky, Vittorie, Toulouse, u Waterloo a v mnoha dalších. Právě tyto boje líčí na následujících stránkách kapitán Leach.

Proslulou zbraní ostrostřelců obou pluků byla puška *Baker Rifle* (oficiálně označovaná jako puška pěchoty). Jednalo se o křesadloovou pušku používanou střeleckými pluky britské armády během napoleonských válek. Byla to první standardní puška britské výroby zavedená v britských armádních silách. Tuto pušku poprvé vyrobil v roce 1800 Ezekiel Baker, mistr puškař z Whitechapelu. Britská armáda tuto pěchotní pušku používala ještě ve 30. letech 19. století.

Původní konstrukci pušky Baker ovlivnil plukovník Coote Manningham. Ezekiel Baker dostal jako vzor toho, co je potřeba zkonstruovat, německou mysliveckou pušku. Druhý model, který vyrobil, měl ráži .75, tedy stejnou ráži jako pěchotní mušketa. Hlaveň byla dlouhá 82 cm a měla osm pravouhlých drážek. Tento model byl přijat jako puška pěchoty, ale než byl nakonec zaveden do výroby, prodělal ještě řadu změn. Třetí a konečný model měl hlavěň zkrácenou z 82 na 76 cm. Ráže byla zredukována na .653, což umožňovalo střílet kulemi pro karabinu. Kuli měla v hlavni (nyní o sedmi drážkách) utěsnit namaštěná ucpávka. Puška měla jednoduchý sklopný hledáček a standardní velký zámek s kohoutem ve tvaru „labutího krku“, stejně jako tomu bylo u muškety *Brown Bess*.

Ostrostřelci (1813) na kresbě Richarda Knötla (1857–1914). Vlevo důstojník 95. pluku, uprostřed ostrostřelec 95. pluku a vpravo ostrostřelec 60. pluku. Střelci nosili zelené kazajky do pasu s černými, bíle lemovanými kolety, ruby šušků a manžetami, jednořadým zapínáním a knoflíky z bílého kovu, kterých byly tři řady, jedna funkční vprostřed a dvě okrasné po stranách. K tomu patřily přiléhavé uherské zelené, modré, nebo volně šedé kalhoty a na hlavu lakované černé čáko přezdívané pro svůj tvar stovepipe, roura od kamen. Mělo obdélníkový štítek a zelenou štětičku nad sponou ve tvaru stylizovaného květu, od něhož se vinuly dokola čáka prověšené zelené šňůry. Vpředu je zdobil lesní roh z bílého kovu.

Podobně jako u německé myslivecké pušky měla puška Baker volutový (spirálový) mosazný lučík za účelem pevnějšího úchopu a vystouplou opěrku tváře na levé straně pažby. Stejně jako jiné pušky měla v pažbě schránku na nástroje a namaštěné plátěné ucpávky. Víčko schránky bylo mosazné a mělo vzadu pant, aby se dalo odklopit.

Pažby se vyráběly z ořechového dřeva a hlaveň držely v pažbě tři ploché klíny. Hlaveň měla také kovovou lištu, na kterou se nasazoval 76centimetrový šavlový bodák, podobný tomu u myslivecké pušky. Puška Baker měřila od hlavně až po botku 116 cm, byla tedy o 31 cm kratší než pěchotní mušketa a vážila téměř 4 kg. Délka hlavně byla 76 cm, s nasazeným bodákem činila celková délka 153 cm. Puška byla přesnější a měla větší dostřel než běžná pěchotní mušketa (efektivní dostřel 140 metrů, maximální 275 metrů), ale déle se nabíjela. Střelný prach, který zůstával v drážkách vývrtu, nabíjení zpomaloval a ovlivňoval přesnost střelby, proto byla v pažbové schránce pušky uložena také čistící souprava. V letech 1800 až 1838 bylo údajně vyrobeno různých variant *Baker Rifle* víc jak 22 000 kusů.

Osobní výstroj ostrostřelců se lišila od výstroje řadové pěchoty i v dalších ohledech. Na jediném náramenním řemenu byla zavěšena sumka obsahující ručně připravené papírové náboje, které se užívaly, když během urputného boje nebyl čas nabít oddělenou kuli a prach. Když to podmínky dovolovaly, praktkovala se přesnější metoda nabíjení. Ostrostřelci nosili zásobu jednotlivých kulí a ucpávek jak v pažbové schránce, tak v malé sumce na opasku. Nosili také na šňůře zavěšenou rohovinovou nebo měděnou prachovnici.

Výcvik ve střelbě z *Baker Rifles* na terč upravoval speciální předpis vydaný v roce 1803 v Londýně. Mimo jiné se v něm praví:

Nabíjení pomocí patrony je druhořadá záležitost. Rekrut bude především stále cvičit, mimo ostatních částí execírky, střelbu na cíl. Při střelbě na cíl bude zařízeno, že terč bude mít 5 stop v průměru; protože kdyby byl menší, nezkušený rekrut by ho nezasahoval tak často, jak by rostlo jeho zoufalství ve snaze ho zasáhnout; na to aby se člověk stal odborníkem, je třeba, aby našel v tomto výcviku povzbuzení či dokonce uspokojení. Další nevýhodou příliš malého terče by bylo, že by se střelec nemohl seznámit s vlastnostmi své pušky, a nemohl by ani zjistit, zda střílí moc vpravo či vlevo; oproti tomu terč správné velikosti a s namaľovanými soustřednými kruhy bude snadno zasažitelný a střelec uvidí

Thomas Plunket mířící na francouzského generála.

chybu, kterou udělal, a naučí se jí opravit. Rekrut se musí nejprve naučit střílet na cíl bez opory, protože pokud by si uvykl od začátku střílet s oporou, nebude schopen střílet na jistotu bez ní, a ačkoli se na první pohled může tento způsob střelby zdát obtížný, pravidelným cvičením bude shledán snadným.*

Specifickou formou střelby byla střelba vleže na zádech, kdy si střelec opíral pušku o lýtko nohy. Z této pozice údajně zastřelil Thomas Plunket, jeden z nejpozoruhodnějších příslušníků 95. pluku, francouzského generála jezdeckva Augusta de Colbert. Mělo se tak stát u Cacabellos, během ústupu ke Coruni. Událost je předmětem řady historek, jedna z nich dokonce tvrdí, že Plunket dostal příslib finanční odměny, pokud francouzského důstojníka zastřelí!

95. pluk ostrostřelců se v různých podobách, pod různými označeními a v různé síle, v závislosti na tom, do jakých formací byl začleněn, udržel až do druhé poloviny 20. století. Do povědomí široké veřejnosti jej uvedl a proslavil svými romány již zmíněný Bernard Cornwell a k ještě větší popularitě potom přispěl televizní seriál *Sharpe* (v hlavní roli Sean Bean).

Leonid Křížek

* *Regulations for the exercise of riflemen and light infantry; and instructions for their conduct in the field, London 1803.*

Předmluva kapitána Leache

Protože za našich dnů se stalo módou, že z každého je spisovatel, nevidím důvod, proč bych to také nemohl zkusit a vystavil svou knihu témuž riziku, že bude kritizována, stavěna na pranýř a urážena literáty (pokud se ovšem uráčí si ji přečíst), jako je tomu každodenně s tím či oním svazkem, jak to ostatně zakusí každý, kdo má tolik odvahy, aby podobný experiment podnikl.

Já tolik odvahy mám, a proto knihu vysílám do světa, ať už bude přivítána v dobrém, nebo ve zlém.

Během mé mnohaleté aktivní služby jsem si vedl deník, do něhož jsem si zapisoval události a situace tak, jak se mi v daném okamžiku jevily. Z těchto poznámek, podepřených docela dobrou pamětí a na základě některých starých záznamů a oficiálních zpráv, jsem před mnoha lety sepsal nahrubo následující stránky, jež tedy mohou být vcelku příhodně nazvány „hrubými skicami“.

Nepředstírám, že by se snad mělo jednat o historii války na Pyrenejském poloostrově. Můj dlouholetý kamarád z Lehké divize*, plukovník Napier, tuto historii již sepsal, a to mistrným stylem, což staví všechna ostatní díla na dané téma víceméně do jeho stínu.

Operace Lehké divize poloostrovní armády jsem popsal daleko podrobněji než operace ostatních jednotek. Tato divize byla v průběhu po sobě jdoucích kampaní často vyčleňována z kor-

* Lehká divize (*Light division*) byla lehká pěchotní divize britské armády. Její původ spočíval v „lehkých rotách“ vzniklých koncem 18. století, jež se měly rychle pohybovat nehostinným terénem a chránit hlavní síly taktikou harcovníků. Tyto jednotky využily tehdy novou technologii, pušky, které umožňovaly mířenou střelbu a zaměřovaly se především na narušení a obtěžování nepřátelských sil šarvátkami předtím, než se střetly hlavní síly. Lehká divize byla vytvořena v roce 1803 během napoleonských válek a poté byla zformována ještě třikrát: během krymské války, první světové války a roku 1968 (existovala do roku 2007). (Pozn. překl.)

William Francis Patrick Napier (17. prosince 1785 – 10. února 1860). Britský generál a historik, který bojoval v napoleonských válkách, zejména ve válce ve Španělsku a Portugalsku (*Peninsular War*). Napsal běžně dostupnou historii války na poloostrově (*History of the War in the Peninsula...6 svazků, 1828–1840*), založenou částečně na vlastních bojových zkušenostech a částečně na informacích dodaných dvěma veliteli v tomto konfliktu, vévodou z Wellingtonu a francouzským maršálem Nicolasem Jean-de-Dieu Soultem.

Během poloostrovní války Napier bojoval v hlavních bitvách u Fuentes de Oñoro, Salamanky a na řece Nivelle; byl několikrát zraněn. V roce 1819 odešel do důchodu. Napier začal svou *Historii* psát v roce 1823. Jeho líčení si získalo širokou oblibu pro dynamické bojové scény a působivý styl, ale byl také kritizován za nepřesnosti a zaujatost. Nicméně *Historie* zůstala standardní prací na tomto tématu až do vydání *History of the Peninsular War* sira Charlese Omana (1902–1930). V roce 1848 byl Napier povýšen do šlechtického stavu. Později napsal a vydal dvě knihy o svém bratru siru Charlesovi Jamesovi Napierovi, dobyvateli Sindu (dnes Pákistán).

pusu armády a byla častokrát pověřována úkoly na předsunutých stanovištích. Nicméně neopomenul jsem zmínit také pohyby ostatních divizí, kdykoliv jsem měl možnost být s nimi obeznámen.

Je nezbytné, abych svým vojenským čtenářům připomněl, že jsem v celém svém životě nezastával ani na okamžik nějakou štábní funkci, ale vždycky jsem vykonával službu jen v rámci svého pluku, takže nebylo možné, abych byl obeznámen při každé příležitosti s kombinovanými operacemi jednotlivých složek tak velké armády.

Avšak ti, kteří budou mít trpělivost listovat mými „hrubými skicami“, naleznou na jejich stránkách tu a tam poznámky o cestách, o bouřích, lodních vracích, žluté zimnici, moskytech, o koktejlu zvaném sangrita a nápoji zvaném sangarorum*, o žralocích, delfínech a létajících rybkách; o nočních pochodech a o denních pochodech, o táboření a nocování pod širým nebem, o pochodech a ústupech, šarvátkách, bitvách a obléhání; o seňoritách,

* Silně kořeněné víno. (Pozn. překl.)

valčících, bolerech a fandangu; o býčích zápasech, lovu divokých kanců, vlků a jelenů; o britských, francouzských, španělských i portugalských vojácích – a to vše jsem se vynasnažil vylíčit v pravdivých barvách.

Pokud jsem v této snaze selhal, omlouvám se. Ale litoval bych neskonale více, pokud by kterýkoliv z mých vojenských bratrů, ať již od jezdeckva, pěchoty, dělostřelectva či ženistů, lhostejno jestli z poloostrovní armády, anebo z armády, jež bojovala u Waterloo, mě obvinil z toho, že jsem nevyličil se zaslouženou chválou činy jejich konkrétních divizí, brigád či regimentů za daných okolností. Nechť mi dovolí znovu připomenout, že jsem se války účastnil vždy jen v rámci svého pluku, a pokud jsem ve své knize něco z toho vynechal, nebylo to ve zlém úmyslu.

Nemám nejmenší pochyby, že v tomto duchu bude moje líčení chápáno liberálně smýšlejícími čtenáři.

Devětačtyřiceti z každých padesáti scén, které jsem se zde pokusil vylíčit, jsem byl očitým svědkem a v jednom či ve dvou případech, kdy mě zimnice či horečky dostaly na krátký čas do špitálu, jsem se o událostech, které mezitím proběhly, poučil z deníků některého z mých bratrů důstojníků. Nit vyprávění je proto nepřerušena.

I.

Téhož roku, kdy si britská armáda vydobyla nesmrtelné vavříny v Egyptě*, obdržel jsem důstojnickou hodnost u 70. pluku a krátce poté, co bylo moje jmenování uveřejněno v *Gazette*** , jsem dostal rozkaz připojit se k pluku na ostrově Jersey. Cítil jsem podobné nadšení, jaké pociťuje dle mého názoru každý mladík, který unikne ze školy, obleče si šarlatový kabát s epoletami, třírohý klobouk s extrémně dlouhým pérem, nemluvě o falešném copu připevněném k vlasům slepeným pomádou a bohatě napudrovaným (jak to bylo zvykem za oněch časů) a o ostatních proprietách, které jsou důvěrně známy každému vojákov, takže není nutné zacházet do dalších podrobností.

Pluk se nedávno vrátil ze služby v koloniích. Důstojníci byli většinou velice mladí a vojáci s výjimkou hrstky starých mazáků byli rekruti a vcelku výborná parta mládenců.

Ostrov Jersey je o něco více známý než nitro Afriky či New Holland***. Jeho popis by proto byl nadbytečný. V průběhu jedenácti měsíců, které jsem zde strávil, jsem ostrov s několika svými

* Britové bojovali v Egyptě a posléze v Sýrii proti Francouzům během Napoleonova tažení do těchto zemí v letech 1798–1801. Tato vojenská akce byla součástí francouzských revolučních válek a skončila porážkou Francie. (Pozn. J. Kovaříka.)

** Jakýkoliv oficiální věstník či vládní dokument, v tomto případě periodikum přinášející seznam nově jmenovaných důstojníků. (Pozn. překl.)

*** Nové Holandsko, historický název pro dnešní Austrálii. (Pozn. překl.)

bratry důstojníky procestoval křížem krážem a se svými výlety jsme byli v každém ohledu spokojeni. Silnice si v době, o které mluvím, stěží zasloužily to jméno; ale vím o tom, že od té doby byly postaveny vynikající silnice, vedoucí všemi směry.

Na konci října 1802 dorazil z Anglie 3. pluk, zvaný Buffs*, aby nás vystřídal, a my jsme odpluli na válečné lodi do Dealu, kde jsme se vylodili a napochodovali do hradu Dover; tam jsme zůstali tři týdny a odtud jsme pokračovali do Chathamu. Posádku tvořily můj vlastní pluk, sbor královského štábu a první a druhý prapor 52. pluku. Velel zde sir John Moore.

Sir John Moore (13. listopadu 1761, Glasgow, Velká Británie – 16. ledna 1809 u La Coruña, Španělsko) byl britský generál v období napoleonských válek. Moore vstoupil roku 1776 jako praporčík do anglické armády a prodělal americkou osvobozenou válku a expedice proti Gibraltar a Korsice. Roku 1796 byl převelen do Západní Indie již jako brigádní generál a od května 1796 byl guvernérem ostrova Santa Lucia. Ze zdravotních důvodů se však již roku 1797 musel vrátit do

Velké Británie. Bojoval proti irským povstalcům a roku 1799 je činný v Egyptě – zraněn v pozemní bitvě u Abúkiru (25. července 1799) a poté se roku 1800 vyznamenal při obsazení Káhiry. Roku 1805 velel na Sicílii a roku 1808 obdržel velení sboru o 10 000 mužů, který měl podpořit Švédsko proti Rusku a Dánsku. Jelikož se však hned po přistání naprosto nepohodl s králem Gustavem IV., a dokonce jím byl krátce zajat, okamžitě odcestoval se sborem zpět do Velké Británie. Poté vyslán do Portugalska, kde spojil své síly s jednotkami generála Bairda a vytáhl proti Burgosu. Doufal v pomoc španělských partyzánů, ale nakonec, aby nebyl obklíčen Francouzi (maršál Soult), musel zahájit ústup celého sboru do přístavu La Coruña. Během nalodování byl sbor vystaven útoku Francouzů a při zadržovacích bojích byl generál Moore zabit.

Je pohřben v La Coruña. Jeho bratr vydal *Historii tažení ve Španělsku* (Londýn 1809) a generálův životopis (1834).

* Královský východokentský pluk, jeden z nejstarších pěších pluků britské armády, zvaný tak podle materiálu původní uniformy (bůvolí kůže). (Pozn. překl.)

Na zimu, kterou jsme v Chathamu strávili, kdy se vcelku nic moc nedělo kromě strážní služby v loděnici a všelijakých dalších strážích, do nichž jsem byl pravidelně určován, nemám nijak obzvlášť příjemné vzpomínky.

Začátkem jara roku 1803 sir John Moore vybral a zvolil nejlepší a nejnákladnější muže ze dvou praporů 52. pluku a velitel prvního z nich, podplukovník Kenneth McKenzie byl jmenován velitelem této jednotky, z které měl vytvořit oddíl lehké pěchoty. Druhý prapor byl potom úředně označen jako 96. pluk a téměř okamžitě poté poslán do Irska pod velením podplukovníka Conrana.

Nový systém výcviku, který podplukovník McKenzie v té době zavedl a který posléze přejala další pluky lehké pěchoty, se setkal s naprostým úspěchem, což nemohou popřít ani ti nejpředpojatější lidé. Narážím na snadnost a bezchybnost, s níž pluky v následujících letech podle tohoto systému nacvičovaly pochody a manévry.

V červnu roku 1803 jsme se nacházeli v tábořišti na výšinách Shorncliffe, v Kentu, pod velením sira Johna Moorea. Brigádu tvořily následující pluky: 4. King's Own, 52. pluk lehké pěchoty, 59., 70. a pět rot 95. střeleckého sboru* a dva kusy lehkého dělostřelectva. Každý ví, anebo by vědět měl, že Bonaparte v té době hrozil návštěvou našeho pobřeží v čele své početné armády a flotily, které se nacházely v Boulogne a okolí. Za jasného dne jsme bez potíží rozeznávali na francouzském pobřeží ohromnou masu bílých stanů. Zdali sir John Moore choval stejné obavy z invaze tak jako většina národa, nepřísluší mně rozhodnout, ale je zcela jisté, že každou noc činil veškerá opatření, aby pobřeží bylo střeženo až do rána a hodinu před svítáním nechal posádku a zadní voj nastoupit do zbraně a ponechal je v pohotovosti, dokud nebylo zcela jasné, že naši francouzští sousedé se neodvážejí vyplout se svou flotilou na rozbouřené moře. Neustále jsme nacvičovali stržení a složení našich stanů v nejkratší možné době a příležitostně jsme je také nakládali na koně a vykonávali veškeré přípravy k pochodu. Tak uplynulo léto i podzim. Během léta vykonal vévoda z Yorku na výšinách Shorncliffe také přehlídku brigády.

Koncem října dorazil náhlý a z naší strany zcela neočekávaný rozkaz, aby pluk vyrazil okamžitě na pochod do Portsmouthu

* Viz předmluva.

a tam se nalodil na cestu do Západní Indie*. Tato zpráva způsobila části našich mazáků, kteří již dříve v těchto končinách sloužili, velké zklamání, ale většina z nás, kteří jsme byli mladí a lehkomyšní, přijala vyhlídku na změnu a něco nového spíše s potěšením, než s odporem.

Dorazili jsme do Portsmouthu v listopadu, ale ne bez příhody, k níž došlo během pochodu, na kterou nikdy nezapomenu. Jeden večer jsme se zastavili v Battle v hrabství Sussex. Krátce po půlnoci byli důstojníci vytaženi z postelí kvůli rvačce, která propukla mezi některými z našich vojáků a skupinou dělostřelců. Ještě než jsme stihli dorazit do malého hostince, kde k výtržnosti došlo, zastřelili naši lidé dva dělostřelce a další probodli bodákem. Desátník a dva vojáci, kteří tento čin spáchali, byli předáni do rukou civilních úřadů. Později byli souzeni a osvobozeni; prokázalo se, že své muškety a bodáky použili na obranu svých životů, o které by v opačném případě přišli, neboť dělostřelci ve velkém počtu rozbili dveře hostince, kde byli ubytováni, a napadli je holemi. Tři muži, o které šlo, se k nám připojili v Západní Indii o dvanáct měsíců později. K této nešťastné události vedly vleklé sváry o zásluhy či nedostatky určitých pluků. Není nebezpečnějšího námětu k hádkám mezi vojáky, od prostého bubeníčka až po velitele pluku. Muž, který nebrání houževnatě čest své jednotky, ať už je jakákoliv, stejně, jako by bránil čest vlastní, a nepostaví se na její obranu, není hoden nosit uniformu svého sboru.

Začátkem listopadu jsme se v Portsmouthu nalodili na starý škopek postavený původně v Holandsku, *en flute* vyzbrojenou 44 děly, nyní přejmenovanou na *Pandour* a přeměněnou na transportní plavidlo. Zbývá část kontingentu se nalodila na transportní loď *Comet* a v rámci našeho konvoje, vezoucího speciální jednotky k různým plukům v Západní Indii, byla i transportní loď *Alexander*. Několik dní po našem odplutí z Portsmouthu jsme zažili na pokraji Biskajského zálivu tu nejstrašlivější bouři, která zuřila bez přestání tři dny a noci. Většinu toho času muselo být kormidlo přivázáno. Každý kousek plachty, který jsme se pokusili napnout, byl v okamžení roztrhán na kousíčky – pumpy byly zahlceny – v podpalubí bylo několik stop vody – a doléhaly na nás všechny myslitelné námořní patálie a katastrofy v takovém měřítku, že se

* Historické souhrnné pojmenování pro ostrovy Antil a Bahamské souostroví. (Pozn. překl.)

vymykají popisu pouhého suchozemce. Ráno čtvrtého dne bouře do značné míry polevila a objevila se země, ale protože po několik dnů nebyla konána pozorování, nebylo jasné, jaká země to vlastně je. Ukázalo se, že je to Start, nebo Bolt, jeden z těch skalnatých mysů východně od Plymouthu. Jelikož vítr se umoudřil, zamířili jsme opět do Západní Indie, ačkoliv náš komodor jednu chvíli uvažoval o tom, že se vrátíme do Plymouthu a opravíme škody způsobené bouří.

Kdo by nevěděl, že po dosažení určité zeměpisné šířky člověk narazí na žraloky, delfíny, létající ryby a rozličné další druhy jak ryb, tak ptáků, které se nacházejí v chladnějších oblastech? Sedával jsem po celé hodiny u zábradlí a snažil jsem se harpunovat delfíny a další velké ryby, ale zpravidla se zanedbatelným výsledkem. Někde mezi Madeirou a Barbadosem jsme chytili velkého žraloka, k bezmeznému nadšení mému i ostatních mladíků, kteří se nikdy po těchto mořích neplavili. Rituálu ponořování, holení atd. atd., který tak úzkostlivě dodržují námořníci při překročení rovníku, jsme se vyhnuli tím, že jsme Neptunovi věnovali štědrrou dávku rumu.

Během plavby starý *Pandour* pronásledoval, dostihl a prohledal řadu plavidel, avšak ukázalo se, že všechna jsou portugalská. Jedno z nich byla krásná loď, směřující z Lisabonu do Brazílie, o které naši námořníci při prvním spatření prohlásili, že je to fregata. Naši loď připravili k boji. Na před' byla postavena rota granátníků a na zádovou nástavbu rota lehké pěchoty. Ostatní roty dostaly rozkaz odebrat se do podpalubí, dokud nebudou povolány k obsazení našeho předpokládaného nepřítele. Avšak po mnoha hodinách pronásledování se ukázalo, že je to neutrální loď, a všechny naše zlaté sny o kořistném vzaly v tom okamžiku za své.

Jakmile jsme se dostali do oblasti pasátů, plachtili jsme den za dnem rychlostí šest, sedm i osm uzlů za hodinu. Za tu dobu se také nepříhodilo nic, co by stálo za zmínku, až teprve dva tři dny před příplutím na Barbados, kdy se v dálce na návětrné straně objevila podezřele vyhlížející loď se škunerovým oplachtěním, již náš malý konvoj na příkaz komodora zablokoval. Škuner se držel po mnoho hodin v kýlové vlně *Pandoura*, ale obezřetně. Celý den jsme pluli přímo s větrem v zádech, až náš komodor nakonec ztratil trpělivost s tímhle obtížným hmyzem, držícím se nám v patách, aniž by jej dokázal setřást, anebo dostat do

pařátů. A tak náhle přiostrčil s *Pandourem* tak ostře k větru, jak jen to šlo. Škuner provedl tenhle manévr stejně rychle jako my, odbočil těsně k větru a brzy se nám vzdálil, takže naše šance jej dostihnout se rovnaly nule, pokud bychom nedokázali nějakým zázrakem poškodit jeho stěžně nebo lanoví palbou, v které jsme pokračovali celou dobu, kdy byla naděje, že dosáhneme nějakého výsledku. Protože však škuner plul rychleji než my, brzy jsme se pronásledování vzdali a vrátili jsme se na původní kurz. To všechno bylo něco naprosto nového a velice zajímavého pro sladkovodní námořníky na palubě.

Po šestitýdenní plavbě z Portsmouthu jsme na Štědrý den zakotvili v Carlisle Bay na Barbadosu. Obloha byla bez mráčku a horko natolik intenzivní, že se vyrovnalo kovářské výhni.

Vzhledem ke žhnoucímu slunci nad hlavami jsme se zpočátku jen těžko smířovali s představou, že jsou Vánoce. Všechny stromy a rostliny na ostrově byly tak zelené, jako je tomu u nás v Anglii uprostřed léta, a především tu nebyla ani stopa po sněhu, mrazu a temných nízkých oblacích charakteristických pro toto období v Evropě. Zatímco jsme byli na cestě, zemřel vrchní velitel Návětrných a Závětrných ostrovů, generál Greenfield.

Během několika dní, které jsme strávili na kotvě v Carlisle Bay, vypravily se skupinky našich důstojníků na pobřeží v Bridgetownu, kde jsme byli pohostinně přijati v důstojnické jídelně 64. pluku. Uprostřed bzúčení moskytů a dalších mučivých d'áblů, kteří rámusí a bodají po celou noc a společnými silami se snaží za každou cenu přerušit nám spánek, se mi přeci jenom podařilo na okamžik usnout, také následkem značné dávky staré madeiry, zkonsumované v jídelně 64. pluku. Musím zde poznamenat, že během celého mého pobytu v Západní Indii jsem trpěl kousnutími moskytů daleko méně než většina mých bratrů důstojníků, коли nekonečný komáří bzukot vyčerpával moji trpělivost mnoho nocí.

Všechno, co se po přistání na ostrově naskytlo našim očím, bylo samozřejmě naprosto nové a po určitou dobu zajímavé pro nováčky pluku, ale novost brzy zevšedněla a nemohu říci, že by cokoliv s výjimkou nádherné, výrazné, ohromující scenérie, jakou nabízí mnoho ostrovů Západní Indie při pohledu z lodi (či v řeči námořní během proplouvání), ve mně vyvolávalo nějaké zvláštní nadšení. Po našem příplutí dostal 87. pluk posádkou v St. Kittu rozkaz vrátit se domů.